

Werken aan een watertransitie

Water als basis voor een toekomstbestendige leefomgeving

Magazine over de ambities en aanpak van Waterschap De Dommel, zoals vastgelegd in het Waterbeheerprogramma 2022-2027

November 2021

Inhoud

1	Voorwoord	P 02
2	Even voorstellen	P 05
	• Ons watersysteem	P 06
	• Onze doelen	P 06
3	Waarom een watertransitie?	P 10
4	Nieuw aan onze aanpak	P 14
	• De drie principes van de watertransitie	P 14
	• Gebiedsgerichte aanpak op basis van maatwerk	P 16
5	Wat willen we in 2027 gerealiseerd hebben?	P 18
	• Droge voeten	P 18
	• Schoon water	P 19
	• Voldoende water	P 19
6.	We kunnen het niet alleen	P 20

P

2

<

"Water vasthouden in ons gebied en niet meer direct afvoeren"

1 Voorwoord

Beste lezer,

U woont, onderneemt of geniet van de natuur in het midden van onze mooie provincie. Midden-Brabant is ook ons werkgebied. Want hier beheren wij, Waterschap De Dommel, het watersysteem.

Het watersysteem van Midden-Brabant bestaat, naast de rivier De Dommel, uit beken, sloten, vijvers, vennen en plassen. We noemen dat oppervlaktewater. Ook het grondwater is onderdeel van dit watersysteem.

Ons watersysteem is kwetsbaar geworden doordat het klimaat verandert, het weer extremer wordt en het gebruik van (grond) water en de vraag naar ruimte toenemen. Bovendien is ons water, ondanks al onze inspanningen, nog steeds niet schoon genoeg. Daarnaast zien we ook andere uitdagingen in de leefomgeving. Denk aan natuurherstel, de energie- en landbouwtransitie en de woningbouwopgave.

Ons watersysteem speelt een cruciale rol in ál deze uitdagingen. Daarom werken we aan een waterhuishouding die robuust en flexibel is én in evenwicht met de natuur en de omgeving. Met water van een goede kwaliteit. Het waterschap heeft deze ambitie onlangs vastgelegd in haar beleidskader, het zogenaamde [Waterbeheerprogramma 2022-2027](#).

We staan voor een grote opgave. Tot 2050 werken we aan de watertransitie. De droge zomers van 2018, 2019 en 2020, én de wateroverlast in 2021 en 2016 laten zien dat we wel moeten veranderen.

[Bekijk de video waarin watergraaf Erik de Ridder oproept om mee te denken over het Waterbeheerprogramma 2022-2027.](#)

De verandering is gericht op:

- van beekdalgericht naar gebiedsgericht: onze aandacht gaat vanaf nu, naast het beekdal, ook uit naar de flanken, de hoge zandruggen en bebouwd gebied;
- van een sectorale aanpak naar een integrale aanpak; samen met overheden en gebiedspartners maken we keuzes over meerdere opgaven in een gebied;
- van 'water afvoeren' naar 'elke druppel telt'; maximaal water vasthouden, minder grondwater gebruiken en slimmer sturen.

In dit magazine leest u hoe Waterschap De Dommel de komende zes jaar gaat werken aan deze watertransitie. U leest wat nieuw is aan onze aanpak en naar welke resultaten we streven.

We kunnen dit niet alleen! We zullen sámen met onze gebiedspartners, inwoners, boeren en bedrijven stappen moeten zetten. Dat gaat ook lukken, want juist dát is de kracht van Brabant.

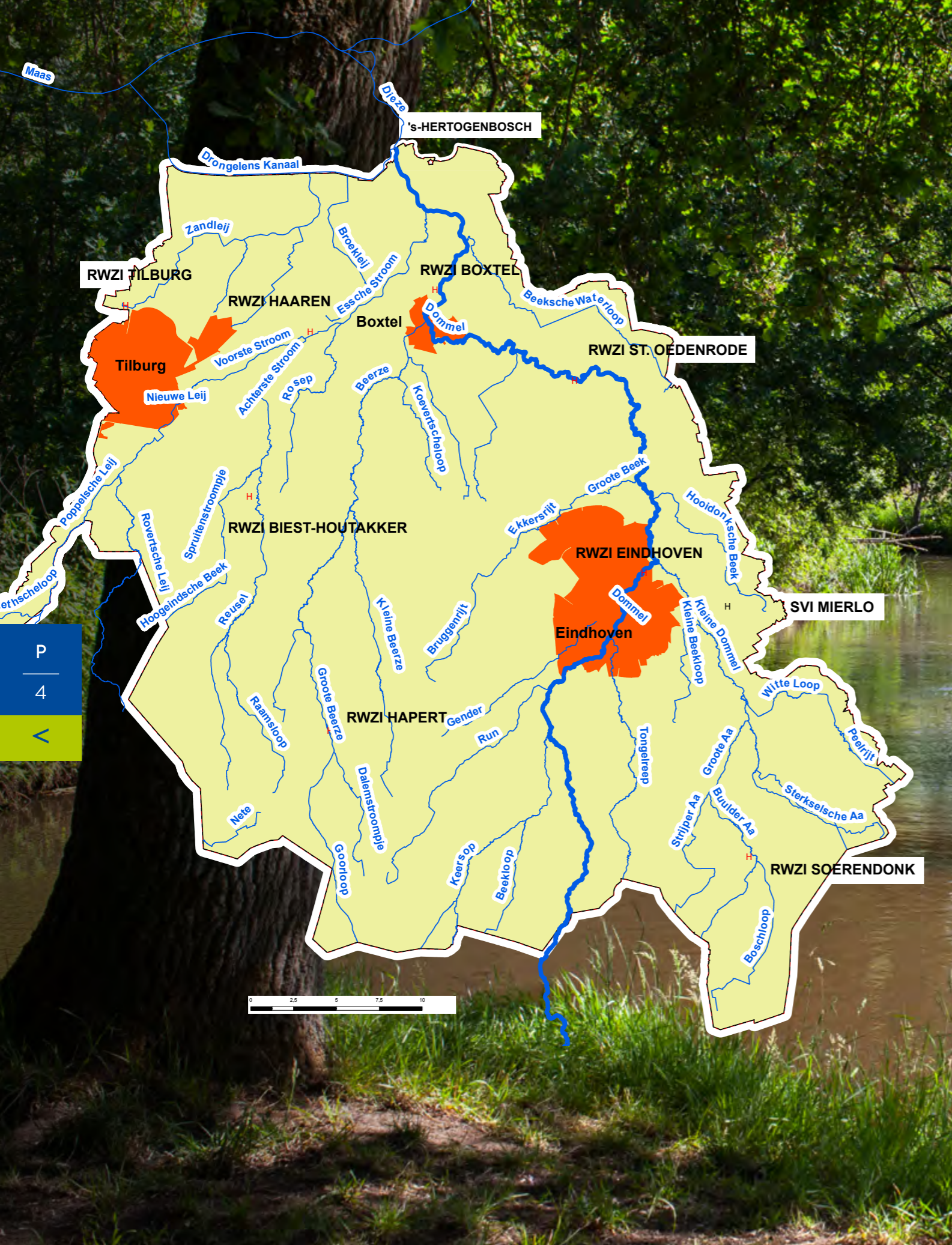
Vriendelijke groet,
Watergraaf Erik de Ridder

P

3

>

Even voorstellen

Wij zijn Waterschap De Dommel.

Het waterschap beheert het watersysteem van Midden-Brabant; het geheel aan rivieren, beken, sloten en grondwater dat met elkaar verbonden is. Dat doen we onder andere met 1.774 stuwen, 120 gemalen en acht waterzuiveringsinstallaties. Met zo'n 500 medewerkers werken we aan schoon en voldoende water in Midden-Brabant en beschermen we 890.000 mensen tegen wateroverlast.

Ons watersysteem

Waterschap De Dommel beheert het watersysteem van Midden-Brabant; zo'n 30.000 kilometer aan rivier (De Dommel), beken en sloten.

De Dommel begint in België ten zuiden van Peer, loopt door ons beheergebied naar 's-Hertogenbosch en heeft een lengte van 138 kilometer.

Daarnaast bestaat ons beheergebied uit beken. Deze ontstaan op de hoger gelegen zandgronden, stromen naar de lagergelegen gebieden en eindigen in de rivier de Maas. Het werkgebied van Waterschap De Dommel ligt namelijk op een hellend vlak. Het hoogteverschil tussen zuid en noord is dertig meter. De zuidelijke regio's, nabij de Vlaamse grens, liggen het hoogst. De stad 's-Hertogenbosch het laagst. Het water stroomt van hoog naar laag, van zuid naar noord.

De 500 medewerkers van Waterschap De Dommel werken aan schoon en voldoende water en beschermen 890.000 mensen tegen wateroverlast. Dat doen ze onder andere met acht rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) en een slibverwerkingsinstallatie (SVI) in Mierlo.

Onze doelen

Met ons waterbeheer werken we aan drie doelen:

- Droge voeten
- Schoon water
- Voldoende water

Droge voeten

We werken aan het zo veel mogelijk voorkomen van wateroverlast. Daarvoor legt Waterschap De Dommel verhogingen aan, zogenaamde keringen. Een kering houdt teveel aan water tegen. Ook creëren we op verschillende plekken waterbergingen. Als door hevige regenbuien gebieden dreigen te overstromen, bufferen we dit water in de waterbergingen. Een teveel aan regenwater slaan we hierin tijdelijk op en voeren we langzaam af uit het gebied of laten we hier in de grond trekken. Ook heeft het waterschap een crisisorganisatie, in geval er toch een overstroming dreigt of plaats vindt. Daarbij werken we, samen met partners in de veiligheidsregio, aan het verlagen van de dreiging of het zoveel mogelijk beperken van de schade als gevolg daarvan.

Schoon water

Het waterschap werkt aan schoon water. In Europa gelden er regels voor de kwaliteit waar ons water aan moet voldoen, zoals de **Kader Richtlijn Water (KRW)**. We werken aan de ecologische kwaliteit van het water in de beken, sloten en het ondiepe grondwater in ons gebied. Daarnaast zuiveren we afvalwater. Het water dat u gebruikt in uw huishouden, komt via het riool uit op één van onze acht rioolwaterzuiveringsinstallaties. Hier filteren we, met hulp van zuiveringstechnieken, verontreinigde stoffen uit het water. Op deze manier zuiveren we jaarlijks zo'n 100 miljoen m³ water.

In de afbeelding links ziet u een voorbeeld van een beek in het landschap onder normale omstandigheden.

Rechts ziet u dezelfde beek tijdens hoogwater: grote hoeveelheden water stromen door de beek doordat er veel regen is gevallen of uit België wordt aangevoerd. Door rekening te houden met het scenario van hoogwater en voldoende ruimte rondom de beek te creëren (waterberging) en behouden, hebben we het minst last van wateroverlast.

We werken aan de ecologische waterkwaliteit in onze wateren (Groote Beerze)

Luchtfoto van onze rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) in Eindhoven

Voldoende water

We willen wateroverlast zoveel mogelijk voorkomen, maar tegelijkertijd voldoende water beschikbaar hebben voor lange periodes waarin geen of weinig regen valt. Iedere dag werken we aan dit evenwicht. Dit is belangrijk voor ons allemaal, van landbouw tot natuur. Om in droge tijden voldoende water beschikbaar te hebben, werken we aan:

1. meer water vasthouden en benutten om het grondwater aan te vullen (=waterconservering)
2. minder grondwater gebruiken (=onttrekken)
3. slimmer en sneller sturen binnen het watersysteem

Minder grondwater gebruiken en minder water laten verdampen, helpt in onze strijd tegen verdroging. De komende jaren is vooral een forse inzet nodig op het vasthouden van water (=waterconservering) en aanvulling van het grondwater. Hiervoor is in de regio meer ruimte nodig voor water. Die ruimte creëren we bijvoorbeeld door beken (weer) te laten kronkelen en sloten dicht te gooien, minder diep te maken of te stuwen. Hierdoor wordt water beter vastgehouden of stroomt het langzamer het gebied uit en kan het beter de grond in trekken.

"Ruimte creëren door beken (weer) te laten kronkelen."

Waarom een watertransitie?

Het watersysteem van Midden-Brabant is kwetsbaar geworden doordat het gebruik van (grond)water toeneemt, het klimaat verandert en het weer extremer wordt. We zien bijvoorbeeld dat de zomers droger worden en dat er meer of zwaardere regenbuien zijn. En we gebruiken met z'n allen meer grondwater dan dat er jaarlijks wordt aangevuld. Kortom: de grondwaterstanden dalen en onze kostbare grondwatervoorraad neemt af.

Met het watersysteem van nu kunnen we deze extremen niet goed opvangen. Bovendien is ons water, ondanks al onze inspanningen, nog steeds

niet schoon genoeg. Daarnaast kent onze regio andere uitdagingen. Denk aan natuurherstel, de energie- en landbouwtransitie en de woningbouwopgave. Al deze ontwikkelingen vragen om ruimte (=grond). Dat geeft de nodige spanning in het ruimtegebruik.

De kwetsbaarheid van ons watersysteem raakt zowel de landbouw, natuur, bedrijventerreinen als hele woonwijken. Mensen uit Midden-Brabant vertellen hierover in onderstaande filmpjes. Ontdek welke opvattingen en creatieve oplossingen zij hebben.

Tuinliefhebbers Rob van Zon en zijn vriendin Suus uit Midden-Brabant: “Het klimaat verandert en het wordt steeds droger. Daarom hebben wij gekozen voor een mediterrane tuin. Want die planten hebben minder water nodig. Daarnaast zijn we begaan met wat er gebeurt met het regenwater.”

[▶ Bekijk de video](#)

Hans Verhoeven, ondernemer in Tilburg: “Wij kunnen en moeten veel meer water besparen en opvangen dan we nu doen. Bedrijven hebben goede voorbeelden nodig om in actie te komen.”

[▶ Bekijk de video](#)

Jozëf van den Oetelaar uit Den Dungen: “In onze straat hebben we een sleuf met grind gegraven. Zo krijgt regenwater de tijd om de grond in te zakken. In plaats van dat het meteen via de goot wordt afgevoerd.”

[▶ Bekijk de video](#)

Peter Oomen, agrariër, en zonen Bastiaan en Jasper uit Orischoot: “Er moet nog beter gekeken worden hoe steden het water beter kunnen vasthouden of de grond in kunnen laten trekken. En er wordt te weinig met elkaar gepraat.”

[▶ Bekijk de video](#)

Jack van Nunen, van IVN Oirschot: “Als de boer vroeg het land op wil, dan moet het water snel weg kunnen. Dat is een spel dat we moeten spelen met elkaar. We moeten het waterbeheer meer lokaal bekijken en naar meer belangen kijken dan alleen het agrarische.”

[▶ Bekijk de video](#)

[▶ Bekijk de video waarin het Waterbeheerprogramma 2022-2027 wordt toegelicht](#)

"In 2050 willen we een leefomgeving die klaar is voor de toekomst en een watersysteem dat daarbij past"

Niets doen is geen optie

Het is duidelijk dat niets doen geen optie is. De wateroverlast van 2016 en 2021 en de droge zomers van 2018, 2019 en 2020 laten zien dat we niet meer op dezelfde weg kunnen doorgaan. Het watersysteem is te kwetsbaar geworden. Ook de grondwaterbalans moet hersteld worden. Een fundamentele koerswijziging is nodig. We noemen dit de watertransitie.

Onze ambitie naar 2050

In 2050 willen we een leefomgeving die klaar is voor de toekomst en een watersysteem dat daarbij past. Dat laatste wil zeggen: een watersysteem dat robuust, flexibel en in balans is met de omgeving én zorgt voor een goede waterkwaliteit. Dit geldt voor zowel onze steden en dorpen als het landelijke gebied, en van de beekdalen tot aan de hoge

zandruggen. Straks kan ons watersysteem de grotere weersextremen opvangen door maximaal gebruik te maken van de sponswerking van de bodem en de natuurlijke hoogteverschillen. En zien we dat de grondwatervoorraad duurzaam hersteld is.

Nieuw aan onze aanpak

Zoals gezegd, moet het roer om. Alleen dan zijn we straks voorbereid op de toekomst. Nieuw aan onze aanpak is dat we gaan werken volgens de drie basisprincipes van de watertransitie. Daarnaast gaan we aan de slag met een gebiedsgerichte aanpak. Hieronder lichten we precies toe wat nieuw is aan onze aanpak.

De drie principes van de watertransitie

We gaan vanaf nu zoveel mogelijk werken volgens drie principes (zie hiernaast). Deze vormen samen de kern van de watertransitie en gaan ons helpen om onze ambities te realiseren:

Illustraties: De drie principes van de watertransitie

1 Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt.

Lange tijd was wat we deden vooral gericht op het voorkomen van wateroverlast en daarom op het snel afvoeren van water uit ons gebied, via onze beken naar de grote rivieren en uiteindelijk naar zee. Vanwege de klimaatverandering en het extremere weer, willen we nu een flexibel én stuurbaar watersysteem. Dit moet, naast water vasthouden voor droge tijden, ook snel water kunnen afvoeren of opvangen als het gebied te maken krijgt met grote hoeveelheden water. Dat betekent dat we ruimte moeten maken om water op te slaan zodat we het in droge tijden kunnen gebruiken, of door water te infiltreren. Bij infiltratie zijgt het water in de bodem naar het grondwater.

2 Functies passen zich aan het bodem- en watersysteem aan.

We willen het watersysteem herstellen, zodat er (weer) sprake is van een gezonde (grond)watersysteem dat klaar is voor de toekomst. Dat zien we terug in een stijging van de huidige grondwaterstand en aan het kwelwater. Kwelwater is water dat in hoger gelegen gebieden de bodem in trekt, en in lager gelegen gebieden door het drukverschil weer aan de oppervlakte komt. Hierdoor hebben we meer water in tijden van droogte. Dat vraagt om denken vanuit wat het natuurlijke bodem- en watersysteem nodig heeft. We staan gebruik van bodem en water toe als dat past binnen de natuurlijke condities van het bodem- en watersysteem. Het waterschap ziet bijvoorbeeld graag woningbouw in hoger gelegen gebieden, niet pal naast de beek. Een ander voorbeeld: het oppompen van water uit de bodem voor gebruik in huishoudens, industrie of de landbouw moet in balans zijn met de aanvulling van dit diepe en ondiepe grondwater.

3 Wat schoon is, moet schoon blijven.

Volgens dit principe geeft iedereen die water gebruikt, het water minstens zo schoon af als ze het hebben ontvangen. Dan denken we aan het grond-, drink- en regenwater. Alle gebruikers zijn verantwoordelijk voor een goede waterkwaliteit. Dat is nu nog niet het geval. Het regenwater wordt bijvoorbeeld op veel plekken nog vermengd met vuil rioolwater. Het is beter als we schoon en vuil water scheiden, zodat we het schone regenwater kunnen toevoegen aan het watersysteem. Alleen op die manier kunnen we een watersysteem maken dat klaar is voor de toekomst.

Gebiedsgerichte aanpak op basis van maatwerk

Vanaf nu kiezen we voor een gebiedsgerichte aanpak, waarin we maatwerk leveren:

Gebiedsgericht:

We verleggen als waterschap de aandacht van het beekdal naar een aanpak op grotere schaal. We hebben namelijk niet meer alleen aandacht voor de beken in het beekdal, maar ook voor het grondwater en het waterbeheer op de flanken (de zijkanten van het beekdal), de hoge zandruggen en het gebied waar gebouwen en woningen staan (zie onderstaande illustratie). Deze aanpak noemen we de gebiedsgerichte aanpak.

Een gebiedsgerichte aanpak is wat ons betreft alleen succesvol als we, naast onze ideeën voor een ander watersysteem, met partners kijken naar wat er nog meer nodig is in het gebied. In veel gevallen speelt water een sleutelrol: van het aanwijzen van geschikte woningbouwlocaties, tot aan herstel van de natuur. Maar ook omdat water een basisvoorwaarde is voor prettig wonen en recreëren, met water duurzame energie is op te wekken en schoon water nodig is voor de landbouw van de toekomst. Het waterschap levert vanuit zijn rol als waterbeheerder een bijdrage aan biodiversiteit, de landbouwtransitie, het sluiten van kringlopen (circulariteit), de ruimtelijke inrichting (omgevingswet), de woningbouwopgaven, de energietransitie en het bestrijden en voorkomen van de komst van plaagsoorten. Dit doen we in gesprek met partners.

Maatwerk:

Elk gebied is anders. Het landschap is uniek, de mensen die er wonen en werken zijn uniek. We kijken als waterschap naar het gebied in zijn geheel en leveren maatwerk in het zoeken naar oplossingen.

[Lees over een mooi voorbeeld](#)

De organisatie verandert mee: nieuwe digitale mogelijkheden benutten

Om grote veranderingen in het watersysteem te kunnen realiseren, moeten we als organisatie óók veranderen. Dat doen we door ervoor te zorgen dat het waterschap en zijn medewerkers beter en sneller kunnen inspelen op veranderingen. Doordat we blijven leren. Om samen met partners stappen te kunnen zetten, moet bovendien onze informatie voor iedereen toegankelijk zijn. Hierbij benutten we nieuwe digitale mogelijkheden.

WATERTRANSITIE STAP 1: 2022-2027

5

Wat willen we gerealiseerd hebben in 2027?

P

18

Waterschap De Dommel werkt tot 2050 aan een watertransitie. Het waterbeheerprogramma en dit magazine draaien om de eerste zes jaar. Wat willen we na die eerste zes jaar gerealiseerd hebben?

Droge voeten

We willen in 2027 dat:

- we voldoen aan de geldende normen voor wateroverlast;
- de functionele keringen in ons gebied op orde zijn. Dat wil zeggen dat ze gebieden met hoog water beschermen tegen wateroverlast;
- belanghebbenden weten wat ze van het waterschap kunnen verwachten in het tegengaan van wateroverlast;
- de beekdalen zijn aangewezen als een natuurlijk; overstromingsgebied en de grondgebruikers in deze gebieden snappen wat dit voor hen betekent;
- we met gemeenten afspraken hebben gemaakt en vastgelegd over de aanpak van wateroverlast.

Meer weten?

[Lees hoofdstuk 4 van het WBP \(programma Droge Voeten\), zie pagina 26](#)

Beeld: Versterken van keringen bij Essche Stroom

Schoon water

We willen in 2027 dat:

- de waterkwaliteit van het gezuiverde water verder is verbeterd door verdergaande zuivering van vuil water op onze zuiveringsinstallaties. Daarbij willen we het gezuiverde water nuttig inzetten en hergebruik mogelijk maken. Partijen die dit water nuttig kunnen gebruiken en zo drinkwater besparen, willen we voorzien van ons water;
- doelen voor de gewenste waterkwaliteit zijn vastgesteld in alle gebieden waar we gebiedsgericht aan de slag zijn, en dat afspraken met partners over passende maatregelen zijn vastgelegd en deels al uitgevoerd worden;
- de waterkwaliteit in ons watersysteem in 2027 op orde is, dat wil zeggen in overeenstemming met de doelen van de [Kaderrichtlijn Water](#).

Meer weten?

[Lees hoofdstuk 5 van het WBP \(programma Schoon Water\), zie pagina 36](#)

Voldoende water

We willen in 2027 dat:

- het grondwater meer in balans is. Dit betekent dat alle aanvullingen van het grondwater tenminste gelijk zijn aan alle onttrekkingen van het grondwater, gerekend over periodes van twee jaar. Onze ambitie is om de gemiddelde voorjaars grondwaterpeil te laten stijgen met 10 centimeter ten opzichte van 2002. In de lagere delen van ons beheergebied kan dat misschien minder zijn, maar op de flanken en hogere delen kan dit oplopen tot meerdere decimeters (35 centimeter);
- wij, door de inzet van slimme en innovatieve technieken, beter in staat zijn om te sturen in het watersysteem. Denk aan het gebruik van automatische stuwen of waterbesparende technieken. Onze data, zoals onze meetgegevens, zijn verder op orde en beschikbaar voor iedereen die hier interesse in heeft.

Meer weten?

[Lees hoofdstuk 6 van het WBP \(programma Voldoende water\), zie pagina 45](#)

Beeld: Water vasthouden door het gebruik van een stuw. In de toekomst willen we grote stuwen automatiseren zodat we ze op afstand kunnen bedienen op basis van de weerberichten.

P

19

We kunnen het niet alleen

U hebt het kunnen lezen, Waterschap De Dommel heeft grote ambities voor de toekomst. Maar we kunnen 't niet alleen. Of u nu inwoner, ondernemer, agrariër of natuurliefhebber bent, we hebben u hard nodig om ons watersysteem en daarmee onze leefomgeving, toekomstbestendig te maken.

Denk mee

U bent van harte welkom om mee te denken in het kader van onze gebiedsgerichte aanpak. Houd vooral onze social media in de gaten, want daar maken we alle inloop- en andere bijeenkomsten bekend.

Nu al goede ideeën?

Heeft u na het lezen van dit magazine goede ideeën voor de watertransitie, laat het ons weten! We gaan er graag met u over in gesprek. Mail, onder vermelding van 'watertransitie', naar info@dommel.nl

Bewuster omgaan met water?

Wilt u bewuster omgaan met water en zo bijdragen aan voldoende en schoon water? Dat is makkelijker dan u denkt. Met kleine aanpassingen in en om huis kunt u al veel doen. Ga voor meer informatie naar onze campagne Schijf van vijf.

[Lees meer over de Schijf van vijf](#)

"Bewuster omgaan met water is makkelijker dan u denkt"

Colofon

**Dit is een uitgave van
Waterschap De Dommel**
Bosscheweg 56
5283 WB Boxtel

Telefoon: 0411 618 618
E-mail: info@dommel.nl

© Waterschap De Dommel
Boxtel, november 2021

Volg ons op

Aan de teksten in dit online magazine kunnen geen rechten worden ontleend. Voor het gebruik van foto's en illustraties is, voor zover mogelijk, toestemming aan de rechthebbende gevraagd.

